

Köroğlu

Category: Kitapcy, Poemalar, Sözler
написано kitapcy | 24 января, 2025
Köroğlu KÖROĞLU

-I-

Açılsın meydanlar insin yiğitler,
Köroğlu aşkına kalem çalalım.
İster Bolu beyi ister Hesen Xan,
Her birine ayrı selam salalım.

Şağdathan Şahdarhan Hünkâr padişah,
Can içre kavlimiz Sultan Murat Şah;
Köroğlu uğruna oluruz meddah,
Komayıp birinde öcün alalım.

Ok ile kılıçtan payımız bizim,
Zaloğlu kirişli yayımız bizim,
Bin Targitay ola sayımız bizim,
Aral'dan Hazar'a varıp dalalım.

Tebdili şaşırmadan,
Boyumu aşırmadan,
Dalından düşürmeden
Başlayalım hür söze.

Nasıl anlatayım Köroğlu seni,
Serimiz sevdadan gönül taşırdı.
Ben de bindim bir kıratın üstüne,
Derin çöllere yüce dağlar aşardı.

Rumeli Kafkasya Altay'ın ardı,
Nereye uğrasam Köroğlu yurdu,
Bulunmaz benzeri Çenlibel kurdu,
Hangi yöne baksam ibrem şaşardı.

Kırgız Azerbaycan ve Tacikistan,

Anadolu Özbek ya Türkmenistan,
Yüzlerce anlatım her ilde destan,
Bir yiğide ancak bu yakışırdı.

Hangi Türk yurduna sürsem kıratı,
Köroğlu bizim der sunar beratı,
Yakmasa mumunu, edebiyatı,
Güneşin gölgesi nasıl ışırdı?

Köroğlu: Yiğitliğin simgesi,
Eğri kılıcın kanı,
Mertliğin, özgürlüğün sesi,
Yazın âleminin nuru,
Ozanın kopuzu, kalemin nefesi,
Türk'ün gururu, Türkmen'in şuuru.
Hanların dengi,
Kırkların cengi,
Hızır'ın yoldaşı,
Murtaza Ali'nin dostu.
Şiir şiir türkü türkü
Sevdanın gözyaşı,
Kimine göre celali dağ başında eşkıya,
Kimine göre eşdeğer yıldıza güneşe aya.
Kaypaklar başı dik gezmez,
Türk zalime destan düzmez.
Destan dedik de sanmayın ki bir destan;
Balkanlardan Orta Asya'ya, Sibirya'ya,
Iraktan Kafkaslara destan kaynıyor Türkistan.
Her birinde bin varyant,
Deseler ki hadi anlat;
Ömür yetmez,
Yüzlerce kahraman koy bir Köroğlu etmez.
Anadolu'da Köroğlu, Azerbaycan'da Koroğlu,
Kazakistan'da Köroğlu, Özbekistan'da Guroğlu,
Türkmenistan'da Göroğlu.
Gagauz, Tobol Tatarları, Karakalpak, Kumuk;
Keroglu, Korugılı, Kuroğlu... Tacikistan'da Goroglu.

Urmu teorisine der ki:

‘‘Ön Türklerin ilk yurdu Ön Asya Azerbaycan’ı
Ve Güneydoğu Anadolu’dur.’’

Köroğlu’nu, Kuzeye soğuk iklimlere,
Doğuda Uygurlara kadar götüren doğu koludur.
Özellikle Sakalar-Dışoğuzlar
Anadolu ötesi halklara geçiren batı koludur.
Sonradan tanışır Köroğlu tüfekte
Anadolu’dan İtalya’ya Etrüskler taşır,
Yunan Latin mitinde Heraklus-Herkules-Kerokle
Yani Gor-ogulu.

Milattan önce

İki bin yıllarının içinde destanlaşır,
Asya’yı Avrupa’yı dolaşır.

Dolaşır dolaşır elbet ama

0 ne Ermeni yiğidi ne Herodot’un tanrısı;

0 bağrımıza basıp gönlümüze beleyip,

Kültürümüzle yoğurup biraz farklılıkla

Bin bir şafakla

Her gittiğimiz yere götürdüğümüz

Yiğitliğin sembolü düşmanın korkusudur,

Türk illerinin Koç Köroğlu’sudur.

‘‘Gelin hey ağalar çekin kılıncı

Arap atla koç yiğidin günüdür

Göğüs verip arka verip nal atan

Sırma çullu küheylanlar günüdür

Cenk kurulup cıda oklar atanda

İki leşker birbirine katanda

Kötülerin yakasından tutanda

Yılan dilli dal hançerin günüdür

Gelin hey ağalar vurup geçelim

Koç yiğide kanlı gömlek biçelim

İki saat al kızıl kan içelim

Bunda koç yiğidin şanı günüdür

Hay nolanda Koç Köroğlu nolanda
Ara yerde kurt koyuna dalanda
At vurulup yiğit yaya kalanda
Teke şekli şam kılıcın günüdür''

-II-

Doğum yeri Türkmen yurdu,
Türeyeli, bilmem geçti kaç asır.
Atası atamızdır,
Ölümü gönlümüzde sır.

Köroğlu şiiirdir Köroğlu destan,
Köroğlu âşıktır Köroğlu bir han,
Köroğlu kahraman Köroğlu ozan,
Bir eli al kandır bir eli sevda.

Sarı telle Türk yurdunu dinleten,
Bir narada meydanları inleten,
Şalvarı sırmalı gömleği keten,
Bir eli kalkandır bir eli sevda.

Kutsaldır toprağı kutsaldır yurdu,
Kırat köpüğünde dağların kurdu,
Misri kılınç ile güçlü bir ordu,
Bir eli volkandır bir eli sevda.

Köroğlu'nun hayatı
Bölgeden bölgeye, ilden ile
Farklı renk, aynı destan ile
Özdeşleşir...
Destansız Köroğlu olmaz,
Süregelir dilden dile.
Köroğlu Destanı yiğitliğin Türkçesi,
Aşkın yudum yudum badesi;
Türk dünyasının ortak kültürü,
Devredilmez abidesi.
Bu destan ki:
Türk kültür coğrafyasının

Uçsuz bucaksız ufuklarında at koşturan,
Bir halk kahramanının destanıdır.
Bu destan ki;
Türk'ün ayak bastığı her yerde,
Hatta hatta
Gürcistan'da Ermenistan'da Rusya'da...
Söylenip dillendir.
Azerbaycan'da Çenlibel'i,
Türkmenistan'da Balkan dağlarına çekilip
Çandıbil'i yurt edinir.
Anadolu'da Bolu dağlarına yaslanıp
Çamlıbel'e taht kurar.

Çenlibel'de bir mecliste,
Har görünür Telli Nigar.
Açar derdini aheste,
Gam bürünür Telli Nigar:

‘‘Qem-qüssem başımdan aşıb
Men tek derde dalan yoxdu
Ah çekmekden bağrım bişib
Birce yada salan yoxdu

Nece baxım ev eşiye
Yaralı könlüm üşüye
Toz bürümüş boş beşiye
Şirin layla çalan yoxdu

Çenlibelde qar görünür
Güller mene xar görünür
Günüm ahu zar görünür
Bir qaydıma qalan yoxdu

Tutun meclisde yasımı
Geymişem qem libasımı
Bu felekten qisasımı
Ne zamandı alan yoxdu

Sene deyim er Koroğlu

Kesirsen dağlardan yolu
Bir çare söyle ne olu
Derde çara qılan yoxdu

Dediler sana düzüler
Elim elinden üzüler
Bağman ölse bağ pozular
Men tek gülü solan yoxdu

Çenlibeli güller bezer
Güller saralsa kim üzer
Her quş balasıynan gezer
Niye senin balan yoxdu

Koroğlusan hay salarsan
Paşalardan bac alarsan
Nece seherler talarsan
Sen tek şehri talan yoxdu

Ne derd olsa meni tapar
Sonsuzluq bir yanıw çapar
Yarılğan uçar toz qopar
Görersen ki qalan yoxdu

Nigarı derde getiren
Cesedin qebre yetiren
Koroğlu namın götüren
Yurdundan son olan yoxdu''

Mecliste bulunan Âşık Cünun,
Tele vurup dert deşince,
Telli Nigar ateşince
Sevdası gamdan beslenir,
Alır sazı Koroğlu şöyle seslenir:

''Sene deyim Âşiq Cünun
Gözlerimde yaş inilder
Bir igid oğul ucundan
Şeş atanda beş inilder

Telli Nigar melul durar
El qoynunda boynun burar
Müjkanın sineye vurar
Göz oxşayar qaş inilder

Könlümü namerdlər yıxsə
Polad qolçaq qolum sıxsə
Misri qılınç qından çıxsə
Leş serilər baş inilder

Coşdu deli könül coşdu
Mövc verdi kelledən aşdı
Bir meşeyə ki od düşdü
Quru yanar yaş inilder

Koroğluyam sözüm çoxdu
Sözlerim peykanlı oxdu
Hansı igidin sonu yoxdu
Ocaq söner daş inilder''

Köroğlu Bolu'dadır ama mekân Çamlıbel,
Nice peri gönlünü od'da yakan Çamlıbel;
Mert olanın dayanıp namertlərin kaçıdığı,
Lale sümbül bezeli amber kokan Çamlıbel.

''Karşıdan gələn piyade
Bizim eller yerində mi
Etekleri çəmənləmiş
Karlı dağlar yerində mi

Çamlıbelin koyağında
Sular akar ayağında
Şirin Döne yanağında
Siyah benlər yerində mi

Köroğlu der öğündüğüm
Taşlar alıp döğündüğüm
Arka verip sığındığımı
Koca çamlar yerində mi''

Varyant, Türkmenistan;
En geniş destan...
Kol, Köroğlu'nun Türeyişi,
Yer Cigalı beyin otağı.
Adı Bey'in oğlu Göroğlu, ilk adı Rōwşen
Mezardan alınırken cömerttir yer,
Amcası Gencim Bey'in, gönlü şen,
Kendi babası Cigalı Bey'e şöyle der:

‘‘Eşit atam Jygaly beg
Saň a döwran geldi bolgaý
Eý äm saň a berdi ogul
Seniň günüň galdy bolgaý

Atam, Rōwşen bolsun gözüň
Hatasy ý okdur bu sözüň
Açyldy talyg ý yldyzyň
Saň a döwlet geldi bolgaý

Seniň işiň küşat boldy
Är-pirlerden medet boldy
Maň a görden bir ses geldi
Seniň ogluň boldy bolgaý

Genjim beg diý r ý a mähriban
Köň lümizde galmaz arman
Çandybil'e dönüp döwran
Bize döwlet geldi bolgaý ''

Ha Çamlıbel ha Çandibil,
Özde bir ayrılık değil.
Boğulduk sevdaya il il,
Devran bize dönmüş oldu.

Destanlar içinde en zengin varyant
Türkmenlerin Göroğlu destanıdır ki;
Köroğlu'nun doğumuyla başlar,
Uygur'da Özbek'te olduğu gibi.
Diğerlerinde ise delikanlılık çağındadır

Destana giriş yaşı,
Türkmen varyantında özetle şöyledir başı:
Eski zamanlarda Çardaklı Çandibil denilen
Bir yurt vardı, üzerinde dört dağ bulunan.
Aral deryasına başın eğdi,
Özü Türkmen sözü Türkmen
Buranın hâkimi Cigalı Beydi.
Üç oğlu vardı Cigalı'nın
Gencim, Mömin ve Adı Beydi
Türk destan töresi derki:
En akıllı en bahadır küçük oğuldur;
Cigalı'nın yerine Adı Bey han olur.
Adı Bey dürüsttür merttir,
Şirvan padişahının kızı Gülendâ'm'ı
Parayla satın alan Arabistan padişahı
Arap Reyhan'ın elinden alıp,
Ağabeyi Mömin'e verecek kadar yiğittir.
Gönül aşka düşünce Adı Bey evlenir
Hanımı, hamileyken ölür
Sevdalıdır Adı Bey kopar kıyamet
Ama hanımı mezarda doğurur
Belki bir mucize belki alamet
Çocuk önce annesinin
Daha sonra günlerce bir keçinin sütüyle beslenir;
Bunu gören çoban Gencim Beye seslenir.
Çocuk mezardan alınıp,
Karanlık yurttan aydınlık yurda gelen manasına
Adına Rövşen denir.
Bir garip ihtiyar derki: 'Onun adı bellidir: 'Göroğlu'
Kulak asılmaz...
Cigalı der: 'Versem almaz, yerde de kalmaz'
Rövşen yedi yaşında,
El ayak durmaz, molla başında...
Söz dinlemez alınır hocan erken,
Çocuklara dalaşır oyun oynarken.
Komşuları öldürmeye ant içer.
Cigalı yurttan geçer bakmaz varına,

Röwşen'i alıp göçer Rum diyarına,
Hünkâr padişahın hizmetinde bulunur.
Hizmeti karşılığında baş yilkıcı olur.
Bir zaman elde bulunmaz bir at istenir kendisinden;
Arabistan elini üç ay gezer,
Canından bezer...
Bir gün Hünkâr'ın yilkısı derya boyunda otlarken,
Deryadan bir at çıkıp bir kısrağa atlarken,
Görür Cigalı Bey.
Bir yıl sonra tay ile döner,
Devranı söner...
Hünkâr tayı beğenmez: 'Oyun' der: 'Gözünü'
Cigalı dinletemez sözünü,
Gözlerini yitirir.
Dişi tayı, Gülendâ'm'ı, Röwşen'i alıp
Üçgümmez dağına getirir.
Aradan geçer zaman,
Devran yine aynı devran.
Gülendam'ın yerini öğrenir Arap Reyhan.
Kaçırmaya gelir su aygırı tohumu arap atıyla,
Aynı örf aynı mühimmatıyla.
Röwşen fırsat bulur bir ara;
Kendi su aygırından gelen tayını,
Çeker arap aygıra.
Bu çiftleşmeden doğar atı;
Köroğlu şöyle övmüştü Kırat'ı:

‘‘İnce uzun boylu kalem kulaklı
Terazi tabanlı göğsü yelekli
Bir geyik misali hatun bilekli
Kalkana benziyor döşü Kıratın

Dizgini toptasam yerler yırtılır
Kuyruğu sallasa sağrı örtülür
Kıratın önünden can mı kurtulur
Göğsü benek benek benli Kıratın

Yokuşa yukarı keklik sekişli

İnişe aşığı tavşan büküşlü
Düşmanı görünce şahin bakışlı
Kuğuya benziyor boynu Kıratın

Kıratımı sekişinden bilmişler
Şu gelen de Köroğludur demişler
Muhannetler hep ününü duymuşlar
Cihana yayıldı ünü Kıratın''

Röwşen Araz çayı kıyısında
Kırat'ını kaybeder bir gün,
Bulmak için yol kat eder açmadan öğün.
Üçüncü gün sonunda görür ki;
Ceme durmuş erenler,
Kendi aralarında: 'Bu gelen kimdir' diye sorar,
Geldiğini görenler.
Hıdır Aleyhisselam:
'Bu bizim nefes oğlumuzdur,
Adı Röwşen Adı Beyin oğludur' der.
Erenler Röwşen'i kendinden geçirir,
Karnını yarıp içini boşaltıp nur doldurup.
Ayılınca kırk bade şarap içirir.
Röwşen mest olup bayılır,
Ayılınca 'tayım' der durur.
Hazreti Ali bir nara savurur,
Kırat kişneyerek gelir,
Erenler tutup eline verir.
Atını ve kendisini donatıp hazır kırlarlar,
'Gönlün yönü nicedir' diye sorarlar.

Köroğlu över de Röwşen övmez mi,
Bir Kırat'ı bin aygıra değmez mi,
Şaha kalksa dağlar başın eğmez mi,
Ölümsüz diyorlar sonu Kırat'ın.

Röwşen erenlere seslenip,
Özünü döker ortaya.
Hele ne diyecektir bakın kır taya:

‘‘Arap atyň tarypyny aý daly
Her hünäri üç ý aşynda bellidir
Bozduman aý akly bazbent toý nakly
Gözi dag başynda burny ý ellidir

Üç ý aşyndan gadam goý sa başine
Ulalanda gol ý etmesin başyna
Awçy kimin gözi degre daşyna
Ugrasa söweşe, bäsi bellidir

Ner kemin mes bolar ý edi ý aşynda
Ý eter ganymlary getir gaşynda
Laçyn kimin gözi degre daşynda
Ugrasa söweşde sesi bellidir

Arap atyn arzy jany tendedir
Pirim şahymerdan destim sendedir
Röwşen’im bir ý azykly bendedir
Teblede baş bedew ý olda bellidir’’

Uzatmayalım özeti,
Kaçırmayalım lezzeti.

Erenler Röwşen’i dinledikten sonra:

‘İki dünyalık ne istersin bizden’ diye sorarlar,
Röwşen atına ve kendine yüz yirmi yıl yaş diler,
‘Yüz yirmi yerimden yaralansam kurtulayım’ der.

‘Yine dile’ derler,

‘Düşman eline düşsem tez kurtulayım’ der.

‘Yine dile’ derler,

‘Ahret imanı verin,

Yetmiş iki dili gönlüme ayan edin’

Der, verirler.

En sonunda bir pir çıkıp

Bir nefes eder:

‘Ahir zaman boyunca adın yediden yetmişe

Kulların dilinden düşmesin’ der.

Adını kabirden çıkan anlamında Göroğlu koyarlar.

Kırat bu kıratdır Köroğlu bu Köroğlu’dur.

Kayıplara karışır erenler,
Köroğlu yurduna döner.
Merakla doludur atası,
Haber sorunca şöyle der:

‘‘Gaflatda ý atyrdym geldi erenler
Tur gapyl ý eriň den oý an diý diler
Gözüm açyp gördüm jümle jahany
Ol durana şahymerdan diý diler

Gaflatda ý atyrdym, açdym gözümü
Erenler paý yna sürtdüm ý üzümü
Okatdylar hak sözledim sözümü
Ý etmiş iki dili aý an diý diler

Erenler jem bolup etdiler bazar
Munapyklar ondan etdiler hezer
Pirim şahymerdan etdiler nazar
Kyrk jamy dolduryp içgin diý diler

Erenler jem bolup mundan göçdüler
Syrat köprüsinden bir bir geçdiler
Köwser sakasyndan şerap içdiler
İçen şabazlara soltan diý diler

Görogly beg aý dar kemine bende
Pirim şahymerdan destgirim sende
Bäş wagt namazyn okygyn günde
Ahyret ý oldaşyň iman diý diler’’

Uygur anlatımı benzer Türkmen’e,
Koca bir destan ki sığmaz bir güne,
Kısa anlatayım dinleyin yine,
Gönül kartal olur şayan dediler.

Çembil isimli bir şehir,
Sözü kırk padişaha geçen
Padişahı Ehmed Han.
Ay Han, Kün Han, Bulbul Han, Çingiz Han,

Ve Esen Han yanında olur her an.
Kardeři Zulper Ayım gelinlik çağında;
Bir gün seksen cariyesi yanında,
Taranıp süslenirken has bahçe, gül bağında;
Düldülüne binmiş oradan geçen Hazreti Ali'nin
Gözü ilişir, duyar sızısını gönül telinin:
'Şu ay yüzlü benden bir çocuk doğursa' diye
İç geçirip devam eder yoluna,
Hak razı gelir kuluna.
0 an hamile kalır Zulper Ayım,
Evlenmemiş kız, lekeler görür yüzünde;
'Ağabeyimin yüzüne nasıl bakayım'
'Beni rezil edeceğine canımı al'
Diye dua edince kabul olur.
Öldüğünde bebek altı aylıktır mezarda doğar,
Kamış deliğinden nefes alır.
Bir kısrak emzirir onu,
Hazreti Ali'nin düldülüyle diğer atlara bakan
Kember Veli günler sonra fark eder bunu.
Bakar alnı ışıklı bir çocuk,
Sünnetli, tırnakları kesik...
Durumu Ehmed Han'a bildirir,
Mezardan alınır, Dede Kember Göroğlu adını verir.
Göroğlu, sarayda alaca kısraktan emerek büyür.

Doksan bin askeri,
Savaş için eğitilmiş otuz bin devesi,
Hortumlarına kılıç bağlanmış otuz bin fili olan,
Ceyhun şehrinde Şahtar adlı bir padisah vardı,
Ordusunun komutanı Pehlivan Danıyar'dı.
Ehmed Han'ın hanımı Ezim Köz Ayım'a aşık olur.
Ehmed Han bir gün Ay Han, Kün Han,
Bulbulhan, Çingizhan, Esen Han ile ava çıkar,
Danıyar fırsata bakar.
Boyu deveye, görünüşü meleğe benzeyen,
Benekli Leyli Kır atına binip,
Yokuş çıkıp, iniş inip Ehmed Han'ın ülkesine

Ezim K z Ayım'ı kaçırmak için gelir,
Kendisini emziren atı yedeğine alıp
Y r mekte olan G rođlu, Danıyar'ı g r r.
Leyli Kır hoşuna gider iftleřtirmek ister kendi atıyla.
Danıyar razı olur ama Ezim K z Ayım'ın
Kendisine bir su vermesi için ikna etmesi řartıyla.
Ezim K z Ayım itiraz eder,
Tehlikeyi sezerdir međer.
Ama G rođlu'nun ısrarına dayanamayıp boyun eğer.
Dokuz kat elbise giyinip suyu verirken,
G rođlu birleřtirir atları.
Danıyar istediğini almıştır,
Leyli Kır açar kanatları.
Bu birleşmeden doğar G rođlu'nun Leyli Kır'ı,
Beraberce b y rl r,  mr ndeki tek varı.

Bir g n   almak için, basıp yurdunu,
Kaırırken Danıyar'ın kızını.
Geçit vermeyen kuřtan başka canlıya
Tecen nehri keser hızını,
Cořup kaynarken fokur fokur.
Dua ile Leyli Kır uçarak geçince karşıya,
G rođlu ř yle bir name okur:

‘‘İsmi ndin  rgiley yaratkan Alla
Medet bergin mendek g rip kulu ga
G rođli der: ‘‘M ni kilmigin resva’’
Medet bergin mendek g rip kulu ga

G ripmen bu yerge ma a yok esrar
Musapirmen sendin  zge kimin bar
 ti ndin aylinay yaratkan ceppar
Medet bergin mendek g rip kolu ga

.....
 midim bar hektin ta la řapaet
Hemme yigilganda bolur kiyamet
Hudani  dosti yarosul Ehmed
Medet bergin mendek g rip kulu ga

Bu çöllerde méni kilmigin heyran
Köñlüm giryandur bagrim hem beryan
Ababekri Sidik Ömer ve Osman
Medet bergin mendek gérip kuluñga

Ümid eyler sendin barçe musulman
Kolum tutkin budem vehtim perişan
Mertlerniñ piri ya Şahimerdan
Medet bergin mendek gérip kuluñga

Uşbu çöl içre kördüm lalizar
Lalizar içre menmu bikarar
Hekiki dostum digey çariyar
Medet bergin mendek gerip kulunga

Hudaya nepis üçün salmigin vesvas
Yézidilerge ursam şemşirim almas
Meryem hem giyas ya Hizir İlyas
Medet bergin mendek gérip kuluñga

Ümit bilen dertni éytip yükündüm
Terehhum vakti dep yadek püküldüm
Kirik çiltem 12 imam ségindim
Medet bergin mendek gérip kuluñga

Görogli der kökke yetti piganlar
Duadin köreyin emdi nişanlar
Yer yüzide yatkan ulug insanlar
Medet bergin mendek gérip kuluñga''

Bir Kazakistan varyantında
Türkmen Yomu boyundan,
Babası Ravşanbek anası Akanay'dır.
Akanay öldüğünde hamiledir,
Mezarda doğurur.
Hak Tealâ emriyle
Şiltender gelip çocuğa ad verir.

''Köterip mazaratqa qoydı aparıp

Küläyim Babalımen muñlı ğarip
Aqanay kör işinde tuwdı bala
Saqtalar qudiretpen sol bala anıq

Aqanay körde jatıp tuwdı bala
Şiltender orap aldı kele sala
Süt şıǵıp quwrap qalğan emşeginen
Bala östi körde jatıp qasında ana

Balanıñ körge barıp atın qoy dep
Jibergen şiltenderdi xaq tağala
Balağa jemis berdi şiltender kep
Qurmetpen bağıp jatır osında köp
Keñesip aqıldasıp pirlерimen
At qoydı körde tuwğan Köruǵlı dep''

Özbek varyantlarından birinde
Yavmit eli padişahı Adil Han'ın
Torunlarından Revşenbek babası,
Teke-Türkmen yurdu beyi Cıǵalı Beyin kızı
Öldüğünde hamile olan Bibi Hilal anası.
Hem Özbek hem Kazakistan
Türkmen varyantı gibi;
Karanlıktan gelen nefer,
Mezardadır doğumu at emzirir bu sefer.

Kimileri on altıncı yüz yıl dese de
İslamiyet öncesi Ön Türk yurdunda doğar,
İslamiyet'le birlikle gittiği bölgenin kültürüne uygun
Eklentiler alarak destan destan büyür,
Destan destan yaşar Köroǵlu.
Ermeni diyen akılsız Türklüğünün restinde;
Doğu varyantlarında türeyişle başlar,
Batı varyantlarında at üstünde.

Sayısızca sürürüm bir tane destan,
Aşar sarp daǵları küheylan Kırat.
Hangi yöne baksan ibre Türkistan,

Her daldan bir köke varmaktır murat.

Anadolu Erzurum varyantında

Erzurum valisi Laloğlu Hüseyin paşa,

Bir vefasız yar gibi

Mil çeker Deli Yusuf'un gözlerine,

Oğlu Ali ünlenir Köroğlu adıyla.

Bolu varyantı da öyledir,

Bolu beyi yapar bu işi.

Kars Göle anlatımında ise Hınıs beyi Palu Bey.

Akıl başa çiledir

İdraksiz olmaya kişi.

Anadolu varyantlarında

Olaylar zinciri genelde aynıdır.

Azerbaycan'da babasının adı Ali kişi;

Aynı bahaneyle gözleri çıkarılır,

Oğlu Rövsen ünlenir, olur Koroğlu.

Var ömrünü tüketir yiğitliğin yolunda;

Kendisini söyle tanıtır

Deli Hasan'la karşılaşması kolunda:

‘‘Mə ndə n salam olsun ə cə m oğluna

Meydana girə ndə meydan mə nimdi

Qıratım köhlə ndi özüm qə hrə man

Çalaram qılıncı düşmə n mə nimdi

Meydana girə ndə meydan tanıyan

Haqqın vergisinə mə n də qanıyam

Bir igidə m igidlə rin xanıyam

Bu ə trafda bütün hə r yan mə nimdi

Adımı soruşsan bil Rövsə n olu

Atadan, babadan cinsim Koroğlu

Mə nə m bu yerlə rdə bir də li dolu

Gündoğandan ta günbatan mə nimdi’’

İşte; Köroğlu destanı

Türkçe konuşulan illerde dostluğa,

Özden öze kardeşliğe, bütünleşmeye
Derman olan, güç veren
En kudretli bir dizi;
Bilinmeli, bilmeli cümle eren.

-III-

Çok sayıda varyant çok sayıda kol,
Aynı gözeden ağlayan;
Günümüze kadar ulaşmasını sağlayan,
Köroğlu kervanının başını çeken
Bahşılara, ozanlara, aşıklara borçluyuz,
Gönül gönül Köroğlu'yuz.
Aynı kökten beslenen destanların
Türkmen varyantında
Köroğlu'nun yurdu Teke ili,
Bazen Teke Yomut ilidir.
Bazen de Teke Türkmen ilidir.
Köroğlu Türkmen'dir, değişse de kurgular
Anadolu varyantı bile bunu vurgular.

‘‘Ben bir Türkmen idim geldim yabandan
Haberini aldım ben bir çobandan
Beş yüz koyun verdim aldım babandan
Alnı top başı tel yeşil ağlama
..... , ’’

Kazakistan eli besler Türkmen'i,
Davete buyurur aklı ergeni:

‘‘Bek koygan Köruğlu'nı halık kalap
Bağınıp Türükmen halkı tuğlan karap
Kırık jitin saylap ağlan batırı bar
Erkaysın er sanağan mına balap’’

Azerbaycan anlatımı;
İstanbul seferinde kaçırdığı Telli Nigar'dan
Çocuğu olmamıştır.
Evlat hasretiyle yanarken,

Türkman seferi kolunda
Âşık Cünun, Rüstəm gibi yiğit
Yusuf gibi güzel bir oğlan bulmak için
Yola çıkar.
Beller aşırıp çöllər keçərək
Teke-Türkmen yurduna gelir.
Ayvaz'ı görür Köroğlu'na' götürmək ister.
Ayvaz'la qarşılıqlı sözləşmələrində
Köroğlu'nu tanımayan Ayvaz şöyle der:

....
‘‘Düşman gözün oyun-oyun oyaram,
Mənsur kimi də risini soyaram.
Köroğlu'nu qızıl qana boyaram,
Âşiq bizə Təbə -Türkman deyər lərlər.’’

....
Derbent seferi kolunda isə;
Kəndisinə kaçırməsi üçün xəbər göndərən,
İlərdə oğlu Hasan'ın anəsi olacaq
Arap Paşa'nın kızı Möminə'yi almaya gittiğinde
Səziylə sözüylə Paşa'yı yorar;
Arap Paşa kim olduğunu sorar,
Və şöyle bir cavab alır.

‘‘Ərəb paşa sə nə bir ərz eləyim
Yerim xəbərlərsən Muradbəyliyəm
Yağı düşmənmənnən qovğa başlasa
Əyri qılincəldə düşmənnə qovlaram

Bağbəsləyib qızıl gülün dərməsən
Dərib, dərib yaylaq üstə sərməsən
Mətləbəgəlmisəm, mətləb verməsən
Sığal verib Misri qılinc tovlaram

Çənləbəl'də n bu diyara gəlmisəm
Yazdığınız o ilqara gəlmisəm
Köroğluyam nazlı yara gəlmisəm
Gərək gözəlləri seçib boylayam’’

Halkın gönlündeki Köroğlu
İster Bolulu olsun ister Muratbeyli,
İster Teke-Türkmen elinden ne fark eder.
Yiğitliği, aşıklığı yeter bize,
Bir türküyle devam edelim söze:

Bir atı var alapaça peh peh peh peh
Mecal vermez Kırat kaçay hey hey heeey
Az kaldı ortamdan biçer
Ağam kim paşam kim
Hanım kim Nigar kim
Kim kim kim kim
Kiziroğlu Mustafa Bey bir beyin oğlu zor beyin oğlu

Bir hışımla geldi geçti peh peh peh
Kiziroğlu Mustafa Bey hey hey heeey
Şu dağları deldi geçti
Ağan kim paşan kim
Hanım kim Nigar kim
Kim kim kim kim
Kiziroğlu Mustafa Bey bir beyin oğlu zor beyin oğlu

Ah onla sırdaş olayım peh peh peh
Anadan on beş olaydım hey hey heeey
Ben onla kardeş olaydım
Ağan kim paşan kim
Hanım kim Nigar kim
Kim kim kim kim
Kiziroğlu Mustafa bey bir beyin oğlu zor beyin oğlu

Hay edenden haya tepe peh peh peh
Huy edenden huya tepe hey hey heeey
Köroğlu'nu suya tepe ağan kim paşan kim,
Hanım kim Nigar kim,
Kim kim kim kim
Kiziroğlu Mustafa bey bir beyin oğlu zor beyin oğlu

Bir efsaneye göre;

Köroğlu'nu yenen tek yiğidin
Kiziroğlu Mutafa Bey olduğu söylenir.
Uzun süren bir cenk sonucu, durumu
Hanımı Nigar'a bu sözlerle anlatmıştır.

Gün döner devran söner;
Dağlara ünleyen meydanları titreten
Seri koltuğundaki Köroğlu yaşlanır,
Gam bürür deli gönlü
Hanımı Telli Nigar'a söyle seslenir:

‘‘Qarı düşmə n güc gə tirdi
Qocaldım Nigar qocaldım
Mə nzilim başa yetirdi
Qocaldım Nigar qocaldım

Müxə nnə tin olmaz zatı
Mə rdin polad olar qatı
İtirdim Qırat Düratı
Qocaldım Nigar qocaldım

Koroğlu qorxmaz yağıdan
Badə içibdi sağıdan
Hanı Eyvaz Tüpdağıdan
Qocaldım Nigar qocaldım’’

Doğana ölüm haktır deseler de,
Erenler elinden bade içip
Yüz yirmi yıl ömür alan,
Koşabulağ'ından ölümsüzlük suyu içen
Köroğlu ile Kırat'ı ölmemiştir.
Kırat'ın hala pazarlarda satıldığına
Köroğlu'nun Kırklar'a karıştığına inanılır.

‘‘Düşman geldi tabur tabur dizildi
Alnımıza kara yazı yazıldı
Tüfek icad oldu mertlik bozuldu
Eğri kılıç kında paslanmalıdır’’

-IV-

Hakkında sayısız araştırma ile
Kitaplara dökölüp yayın edilen;
İngiliz, Fransız, Alman, Rus, Fars, Macar,
Bulgar, Çex, Slovak... Dillerine çevrilen,
Köroğlu bir başka;
Eli kılıca düşer gönlüyse aşka.
Onun içindir ki;
Aşk ve kahramanlık destanları arasında yer alıp,
Yüzyıllardır sanat susuzluğumuzu gidermekte,
Kahramanlık duygularımızı beslemektedir,
Şiir şiir türkü türkü.
Türk halkı ile o kadar özleşmiştir ki;
Adına kitaplar yazılmakla kalmamış
Uzun kış gecelerinde anlatılan
Masalların başkahramanı olmuş.
Köroğlu filmleri, Köroğlu operası
Kırat semahı, Köroğlu barı... Cengi misri
Kültürümüzün iliklerine kadar işlemiş.
Güreşlerde, ciritte, kılıç kalkanda, sinsinde, halayda...
Köroğlu oyunları, müzikte Köroğlu düzeni,
Köroğlu havaları kırk makamı düz eder,
Her birisi cengâverliğe, mertliğe,
Coşkuya, aşka göz eder.
Koçaklama, güzelleme... Şiir şiir sinmiş gönüllere.
Sade bir dil, Paris nüshası hariç hece ölçüsü
Işık olmuş sonraki nesillere.

Mertlik varsa serde yiğit dilenir,
Nice baş düşürüp kötü elenir,
Meydan kızıl kanda toza belenir,
Koçaklar kılıca börklü han olur.

‘‘Yiğitler silkinip ata binende
Derelerden bozkurtlara ün olur
Yiğit olan döne döne döğüşür
Kötüler kavgadan kaçır dön olur

Yiğit cıdasını almış atıyor
Ak elleri kızıl kana batıyor
Bir kötü kavgadan dönmüş kaçıyor
Kaçma kötü kaçma şimdi hun olur

Bir yiğit cıdasın almış eline
Başını koymuş da yiğit yoluna
Kalkan paralana zırhlar deline
Kanlı gömlek koç yiğide don olur

Köroğlu çağırır figan ağıtlar
İman ehli birbirini öğütler
Boydan boya demir donlu yiğitler
Vurur cıdasını kahraman olur''

Ayvaz Han'ı kurtarmaya,
Oynamalı kılıç kalkan.
Uygur isen ser üstünden,
Dökülmeli al kızıl kan.

''Almas kiliçlar destige
Karimañ belendi pestige
Atni çépiñlar kestige
Dondur Havazhan üstige

Bésididur kalpakliri
Yénididur piçakliri
Ham kümüçtur yarakliri
Dondur Havazhan üstige

.....
Katta – katta koylardin öt
Bésip yençip misli kurut
Havaziñiz misli bulut
Dondur Havazhan üstige

.....
At koyuñ belen pestige
Élip kéliçler destige
Kanlar töküp dar üstige

Dondur Havazhan üstige

.....

Yürekliri bolsun parçe
At kötürüñ hemme barçe
Bas kötermeñ ceñdin sunçe
Dondur Havazhan üstige

Yigitler köñül pasivan
Kulak séliñlar arsilan
Söz kilidu Göroglihan
Dondur Havazhan üstige''

Bir ulu vatandır toprağım taşım,
Erzurum dağını tutan dadaşım,
Azerbaycan Türk'ü yiğit gardaşım,
Koroğlu'nu tutan günler nic'oldu?

''Ə li beldə durub ə mr eylə rdin
Koroğlunu tutan günlə r necoldu
Hə rdə n-hə rdə n asıb kə sin söylə rdin
Koroğlunu tutan günlə r necoldu

Deyirdin zamana gedə cə k belə
Uymuşdun şeytana fitnə yə felə
Hə rdə n hökm elə yib basırdın gölə
Koroğlunu tutan günlə r necoldu

Çə nlibeldə dövran quran də liyə m
Hə dyan sözə çox çə tindi ə yilə m
Yeddi min də linin kə ltə kə liyə m
Koroğlunu tutan günlə r necoldu

Koroğluyam, müxə nnə tə uymaram
Qisasımı qiyamə tə qoymaram
Düşmə nin qanından içsə m doymaram
Koroğlunu tutan günlə r necoldu''

Kazak oğlu deli yürek,
Her yüreğe sevda gerek.

Kurda pusu kurulur mu,
Er olan gelir teke tek.

‘‘Elek salıp bastarına
Krş1 kadam baskanına
Sen ol jakta men bul jakta
Kel batırlar jepke jekke

..... .

Şatırındı şaŋa bölep
Batırndı kaŋa bölep
Adlıma sap kuva kezek
Kel batırlar jepke jekke

....

Urıs kılıp keşe kündiz
Küve bolsun kökte juldız
Sender kalın almen jalğız
Kel batırlar jepke jekke

Kel batırlar beldeselik
Kirevkeni tendeselik
Jalğızbın jok mende serik
Kel batırlar jepke jekke

Köruğlı det atar meni
Taklan kılıp Künhar seni
Kan meydanda bir jeneyim
Kel batırlar jepke jekke’’

Yürü deli gönül yürü,
Turna gökte tutar katar.
Geraylı’dır bunu türü,
Türküsü sineme batar.

‘‘Salam verdim salam almaz
Görüm kessin salam seni
Axçasız pulsuz aşığam
Pulum yoxdur alam seni

Güllü bağlarda gezersen

Cahıllar bağrın ezersen
Yuxa kağıza benzersen
Tutmaz yazam qelem seni

Xezinem yox ağzın açam
Dövletim yox tökem saçam
Elac budu alem qaçam
Çenlibele salam seni

Hansı dağların qarısan
Hansı bağların barışan
Nigar Koroğlu yarışan
Bilsin külli alem seni''

Nerdesin Köroğlu nerdesin söyle,
Dolan Çenlibel'e gel gönül eyle.
Kırat'a yazdığın Vücutname'yle,
Benzeri bulunmaz kula benzersin.

''Üç yaşından beş yaşına varanda
Enice açılan güle benzersen
Beş yaşından on yaşına varanda
Anadan saçılmış bala benzersen

On dördünde sevda ener başına
On beşinde yanar girer düşuna
Çünkü etdim iyirmi dört yaşına
Boz bulannıg axan sele benzersen

Otuzunda keklik kimin sekersen
İyidlik eleyib ganlar tökersen
Gınanda sen el haramdan çekersen
Sonası avlanmış göle benzersen

Ellisinde elif qeddin çekiler
Altmışında ön dişlerim töküler
Etmişende qeddin, belin büküler
Karvanı kesilmiş yola benzersen

Seksanında sinir ener dizine
Doxsanında qubar gonar gözüne
Koroğlu der çünkü etdin yüzüne
Uca dağ başında kola benzersen''

Köroğlu sevdası indi başıma,
Ağrı vurdu kirpiğime kaşıma,
Kan karıştı iki damla yaşıma,
Sarar oldu lehçe beni dil beni.

''İki derya arasında gemim var
Çıxartmadı bir kenara el meni
Menim yüz min möhnetim var gemim var
Apardı girdaba saldı sel meni

Bahar oldu bağçamız bar getirmez
Menim könlüm geribliği götürmez
Gidi Reyhan Ereb atı getirmez
Aşabilmez garh dağlar yol meni

Vara vara dost kuyinde yad oldum
Gehbe felek haçan senden şad oldum
Vetenimden ulusumdan yad oldum
Yada salmaz gohum gardaş el meni

Koroğluyam onu bunu bilmezem
Her yeten lekeye boyun eğmezem
Yaradandan geyri kimse bilmezem
İster yaxşı ister yaman bil meni''

Beslenir seher yelinden,
Güzelleme Kars ilinden,
Köroğlu'nun aşk dilinden,
Bıkan dilbere aşk olsun.

''Çenlibel'de bir su gibi
Akan dilbere aşkolsun
Yaz baharda çiğdem gibi
Çıkan dilbere aşkolsun

Sürmeler çekmiş kaşına
Benziyor huma kuşuna
Yavru turna tel başına
Takan dilbere aşkolsun

Aldanma dünya varına
Düşme zulmetin darına
Yiğitliğin didarına
Bakan dilbere aşkolsun

Hubluğun tariftten öte
Hiç hile katılmaz süte
Gönül yana yana tüte
Kokan dilbere aşkolsun

Köroğlu bir miskin geda
Dosta canın eder feda
Gönül düştü aşktan oda
Yakan dilbere aşk olsun''

Ne destana sığar ne şiire,
Ne gök kubbe saklar ne de yer küre.
Dolar deli gönle, Gülce ile hudutsuz,
Dağlar, başı boz dumanlı dağlar,
Kalır mı kurtsuz.

Tuğular dikilip kösler çalanda,
Dağlar perde perde aralanmalı.
Aslan yatağını çakal bürümüş,
Topunun üstüne horalanmalı.

Köroğlu izinde yürüyen erler,
İnlesin gök kubbe yırtılsın yerler,
Kast eder canıma hinoğlu hinler,
İnleri başında paralanmalı.

Beylik arayanlar angut kuşunda,
Yıkılır güllenin tek vuruşunda,
Serhat boylarının her karışında,

Ay yıldız göndere sıralanmalı.

Vuslatî diyor ki sönsün balonlar,
Eşkiyaya destek çıkan yılanlar,
Çamlı belimizde gözü olanlar,
Yaldızlı defterden karalanmalı.

Osman ÖCAL.

* * *

Bunca emeğe gözünü yumanlar
Çamlı beli bürümüş bak dumanlar
Köroğlunun destanını duyanlar
Koşsun gelsin vuslatiyi okusun.....
Salih Kozan. Poemalar